

AGNIESZKA ANNA JURCZAK*

Język ojczysty i jego znaczenie w procesie kumulowania kapitału kulturowego wśród migrantów na przykładzie Fundacji im. Władysława Reymonta

Native Language and Its Importance in the Process of Accumulating Cultural Capital among Migrants. The Case of the W. Reymont Foundation

Abstrakt

Artykuł dotyczy kapitału kulturowego młodzieży polonijnej w Kanadzie oraz znaczenia znajomości języka polskiego w kontekście kumulowania tego zasobu. Przedstawia wyniki socjologicznych badań empirycznych, z których wynika, że posługiwanie się językiem ojczystym związane jest z praktykowaniem określonych nawyków, które wpływają z kolei na umiejętność stosowania i odczytywania kodów kulturowych, wysokość zasobów ekonomicznych oraz posiadanie przedmiotów związanych z krajem ojczystym, a także wyższych kompetencji i częściej deklarowanego zaangażowania społecznego. Znajomość języka polskiego wpływa więc na wysokość zasobów kapitału kulturowego w formie inkorporowanej, zobiektywizowanej i zinstytucjonalizowanej.

Słowa kluczowe: kapitał kulturowy, język, Polonia w Kanadzie, Fundacja im. Wł. Reymonta w Kanadzie

Abstract

This article concerns the cultural capital of Polish youth in Canada and the importance of Polish language knowledge in the context of accumulating this resource. It presents the results of sociological empirical research, which show that the ability to use the native language is related to the practice of specific habits that affect the ability to use and read cultural codes, the amount of economic resources

* Dr Agnieszka Anna Jurczak – Katedra Praw Człowieka i Pracy Socjalnej, Instytut Nauk Socjologicznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, e-mail: agnieszka.jurczak@kul.pl, ORCID: 0000-0002-3553-1309.

and items related to the mother country, as well as having higher competences and more often declared social involvement. Therefore, knowledge of the Polish language influences the amount of cultural capital resources in an incorporated, objectified and institutionalized form.

Keywords: cultural capital, language, Polonia in Canada, The W. Reymont Foundation in Canada

Wprowadzenie

Ludwig Wittgenstein powiedział w swoim „Traktacie logiczno-filozoficznym”, że „Granice mego języka oznaczają granice mego świata”¹. Język pozwala nie tylko wyrazić i przekazać określone treści, ale stanowi również element kulturotwórczy, niezbędny do opisanie i poznania rzeczywistości, w której funkcjonuje człowiek. Sama semantyka językowa jest przedmiotem badań naukowych wielu różnych dziedzin akademickich, ponieważ „[c]zego nie możemy pomyśleć, tego pomyśleć nie możemy; a więc nie możemy też powiedzieć, czego nie możemy pomyśleć”². Jest to ważne zagadnienie również w kontekście społeczeństw wielokulturowych, w których często funkcjonują kolejne pokolenia migrantów. Język jako nośnik wartości wpływa m.in. na podniesienie kompetencji lingwistycznych (kapitału lingwistycznego), umiejętność tworzenia i odczytywania kodów językowych oraz możliwość wyrażania siebie i zrozumienia innych³. Migranci wyjeżdżający z rodzimego kraju właśnie w języku niejako zabierają ze sobą dotychczasowe wartości, normy i szeroko rozumianą kulturę. Proces ich przekazywania na kolejne pokolenia, niekiedy urodzone i wychowane w państwie docelowym, do którego nastąpił wyjazd, może być okazją do pomnożenia zasobów kapitału kulturowego jednostki, ponieważ sama migracja nierzadko jest przyczynkiem do szeroko rozumianego rozwoju⁴. Dzieje się tak, gdyż wpływa ona na niemal wszystkie wymiary ludzkiej egzystencji.

Niniejszy artykuł traktował będzie właśnie o kapitale kulturowym migrantów. Dla niektórych z nich kultywowanie rodzimych tradycji oraz uczenie się języka swoich ojców czy dziadków jest pewną formą zachowywania ciągłości pokoleniowej. Nie brakuje też takich osób, które odżegnują się od tego procesu. Celem tekstu jest jednak ukazanie, w jaki sposób znajomość języka ojczystego może wpływać na budowanie i kumulowanie kapitału kulturowego. Znaczenie języka etnicznego w tym procesie, przy nawiązaniu do roli organizacji polonijnej,

¹ L. Wittgenstein, *Traktat logiczno-filozoficzny*, tłum. B. Wolniewicz, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997, s. 64.

² Tamże.

³ Zob. B. Dobrowolska, *Język jako narzędzie socjalizacji w wielokulturowej szkole. Teoretyczne i praktyczne paradygmaty*, „Języki obce w szkole” 2022, nr 4, s. 29–37.

⁴ Zob. *Doświadczenie rozwoju w życiu polskich migrantów w Wielkiej Brytanii*, red. J. Plewko, W. Szymczak, T. Adamczyk, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2018.

jest zagadnieniem, które w zasadzie do tej pory nie pojawia się w literaturze socjologicznej. Niniejsze opracowanie stara się więc w pewien sposób uzupełnić tę lukę, a tym samym zasygnalizować problem, który zdecydowanie wymaga dalszych pogłębionych badań i analiz.

Prowadzona tutaj narracja będzie odnosiła się do organizacji polonijnej – Fundacji im. Władysława Reymonta. Natomiast kapitał kulturowy zostanie opisany przez pryzmat jego trzech składowych: formy inkorporowanej, zobiektywizowanej oraz zinstytucjonalizowanej. W tekście podjęta będzie próba odpowiedzi na główne pytanie badawcze: Czy znajomość języka polskiego wpływa na budowanie kapitału kulturowego? Pytania szczegółowe, które pojawiają się w pracy to: 1. Jakie jest znaczenie formy inkorporowanej w kapitale kulturowym badanej młodzieży polonijnej? 2. Jaka jest rola formy zobiektywizowanej w kontekście kapitału kulturowego respondentów? 3. Jakie jest znaczenie formy zinstytucjonalizowanej w kapitale kulturowym badanych? W wywodzie zostanie również podjęta próba weryfikacji hipotezy badawczej, zgodnie z którą wybór polskojęzycznego kwestionariusza ankiety, a tym samym znajomość języka polskiego, wpływa na budowanie kapitału kulturowego badanej młodzieży polonijnej.

Kapitał kulturowy – ujęcie teoretyczne

Kategoria kapitału kulturowego w literaturze często pojawia się w kontekście dyferencjacji społecznej. W ten sposób rozumie ją również klasyk przedmiotu, Pierre Bourdieu. Według niego czynnikiem odróżniającym poszczególne grupy od siebie jest nie tylko wysokość posiadanych zasobów ekonomicznych, która sytuuje jednostkę lub grupę na określonym poziomie drabiny stratyfikacyjnej, ale również, a może nawet przede wszystkim, swoiste poczucie przynależności do większej społeczności. Przynależność ta wynika z posiadania podobnych lub tożsamyh zainteresowań, wartości czy też prowadzenia określonego stylu życia. Dlatego P. Bourdieu zasób ten zdefiniował jako: „[...] dobra kulturowe przekazywane przez rodzinne działania pedagogiczne (DP), których wartość jako kapitału kulturowego jest funkcją dystansu między arbitralnością kulturową narzuconą przez dominujące DP i arbitralnością kulturową wdrożoną przez rodzinne DP w różnych grupach bądź klasach”⁵.

Jest on więc w pewien sposób przekazywany w toku socjalizacji pierwotnej, a następnie niejako umacniany podczas socjalizacji wtórnej. Trzeba jednak zauważyć, że znaczenie kapitału kulturowego jest różne i zależne od kontekstu,

⁵ P. Bourdieu, J.C. Passeron, *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*, tłum. E. Neyman, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990, s. 89.

w którym znajduje się jednostka. Ów kontekst w nomenklaturze P. Bourdieu to *pole*, rozumiane jako „[...] sieć albo konfiguracja obiektywnych relacji między pozycjami [...]”⁶. Pole to zatem przestrzeń powstała przez połączenie różnych pozycji, która – pod warunkiem posiadania odpowiednich zasobów kapitału kulturowego – daje jednostce dostęp lub pozwala na pomnażanie określonych korzyści. Pola kończą się tam, gdzie pojawiają się dystynkcje pozwalające odróżnić je od innych pól. W pewien sposób są one wyznaczone przez poszczególne jednostki, a dokładniej przez posiadany przez nie *habitus*, definiowany jako „[...] indywidualna i grupowa historia osadzona w ciele”⁷. *Habitus*, czyli system trwałych dyspozycji aktorów społecznych, sprzyja więc powstawaniu różnego rodzaju ram interpretacyjnych, poprzez które jednostki postrzegają otaczającą je rzeczywistość i budują swoje relacje społeczne.

Według P. Bourdieu kapitał kulturowy składa się z trzech elementów: formy inkorporowanej (zinternalizowanej, wcielonej, urzeczywistnionej, ucieleśnionej, fr. *à l'état incorporé*), zobiektywizowanej (uprzedmiotowionej, fr. *à l'état objectif*) i zinstytucjonalizowanej (fr. *à l'état institutionnalisé*). Pierwsza z nich związana jest ze znajomością konwencji towarzyskiej, posiadaniem nie tylko wiedzy, ale też odpowiednich dyspozycji oraz umiejętnością użycia ich w zależności od sytuacji. Forma zobiektywizowana zakłada posiadanie na własność różnego rodzaju dóbr kultury, np. książek, rzeźb, obrazów etc. Natomiast kapitał kulturowy w formie zinstytucjonalizowanej to różnego rodzaju tytuły, prestiżowe kursy czy nagrody⁸. Wszystkie te trzy formy wpływają na zróżnicowanie klas społecznych i według P. Bourdieu wyjaśniają powstawanie nierówności.

Kapitałowi kulturowemu podobną funkcję przypisał również Piotr Sztompka, według którego omawiany zasób to „nawyki, umiejętności, odruchy nabyte przez socjalizację w grupach elitarnych, o wyższej pozycji społecznej i wykształceniu, które ułatwiają utrzymanie (reprodukcję) takich elitarnych pozycji, a także są symbolem przynależności do grup elitarnych [...]”⁹. Są to więc dyspozycje, w które jednostka wyposażona jest niejako w toku socjalizacji rodzinnej i które kolejno legitymizowane są przez system społeczny, w którym funkcjonuje. Co ważne, P. Sztompka kapitał ten przypisuje głównie grupom elitarnym i uważa, że przekłada się on na zdobywanie coraz wyższych pozycji stratyfikacyjnych.

⁶ P. Bourdieu, L.J.D. Wacquant, *Zaproszenie do socjologii refleksyjnej*, tłum. A. Sawisz, Oficyna Naukowa, Warszawa 2001, s. 105.

⁷ L. Wacquant, *Związła genealogia i anatomia habitusu*, tłum. T. Warczok, „Praktyka teoretyczna” 2016, nr 21 (3), s. 166.

⁸ Zob. M. Adamczyk, *Wprowadzenie do teorii kapitału społecznego*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, s. 21; P. Bourdieu, *The Forms of Capital*, w: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, ed. J.G. Richardson, Greenwood Press, New York 1986, s. 248–249; A. Matuchniak-Krasuska, *Zarys socjologii sztuki Pierre'a Bourdieu*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2010, s. 35–36; P. Mikiewicz, *Kapitał społeczny i edukacja*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014, s. 99; i inni.

⁹ P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2012, s. 353, 366.

Na omawiany zasób bardzo podobnie spogląda również Barbara Szacka, według której „[ś]rodowiskowo zróżnicowane są nie zdolności, ale kapitał kulturowy, który dzieci zdobywają w toku socjalizacji pierwotnej i z którym przychodzą do szkoły [...] Znajduje to swoje odzwierciedlenie w sposobach wychowania [...] oraz wzorów językowej organizacji i komunikowania, czyli kodów językowych”¹⁰. Autorka przychyliła się także do stanowiska mówiącego, że środowisko rodzinne wyposaża jednostki w określone zasoby kapitału kulturowego, co przekłada się nie tylko na zróżnicowany sposób ich funkcjonowania w społeczeństwie, ale także odmienne postrzeganie świata i obecnych w nim zależności. Według B. Szackiej jest to widoczne m.in. w procesie wychowania oraz w sposobach językowej organizacji wypowiedzi.

Podobne ujęcie kapitału kulturowego pojawia się również w pracach Wojciecha Świątkiewicza, według którego „[...] jest on cechą charakterystyczną jednostek, stanowiąc rezultat procesów socjalizacji, wychowania i kulturalizacji [...] reprezentuje on pewne ogólniejsze prawidłowości kulturowe szerszej społeczności i w tym znaczeniu jest wyrazem kulturowej typizacji jednostek”¹¹. W. Świątkiewicz dodaje też, że „cechą definicyjną kapitału kulturowego jest jego dynamika, polegająca na możliwościach pomnażania wartości”¹². Wydaje się więc, że koncepcja przywoływanego badacza uwzględnia charakter zachodzących obecnie przemian społecznych. Autor ten zauważa wreszcie, że kapitał kulturowy powstaje w toku socjalizacji i w pewnym sensie jest przynależny określonym grupom społecznym, ale równocześnie podkreśla jego dynamiczny charakter oraz okoliczności, które na niego wpływają. Kapitał kulturowy nie jest więc dany raz na zawsze. W. Świątkiewicz uwzględnia również znaczenie komunikacji językowej w kontekście generowania tego zasobu. Język i jego znajomość wpływają na umiejętność posługiwania się i odczytywania określonych kodów kulturowych.

Metodologia własnych socjologicznych badań empirycznych

Analizowane w niniejszym artykule dane empiryczne pochodzą z badania socjologicznego zrealizowanego z wykorzystaniem internetowego kwestionariusza ankiety w okresie od kwietnia 2021 roku do stycznia 2022 roku. Narzędzie

¹⁰ B. Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, OFICYNA W-NAUKOWA, Warszawa 2008, s. 423.

¹¹ W. Świątkiewicz, *Wokół socjologicznej koncepcji kapitału kulturowego*, w: *Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny*, red. M.S. Szczepański, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Tychy 2000, s. 25–36.

¹² W. Świątkiewicz, *Kapitał kulturowy a zagadnienie integracji społecznej*, w: *Ku integracji rozwoju człowieka i społeczeństwa*, red. A. Barska, T. Michalczyk, M.S. Szczepański, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001, s. 100.

stworzone zostało za pomocą oprogramowania Formularze Google i było dostępne w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej (do wyboru przez respondentów). Ankieta składała się z dwóch części poświęconych kolejno kapitałowi społecznemu i kulturowemu. Łącznie osobom badanym zadano 46 pytań otwartych i zamkniętych, a analizom socjologicznym poddano 304 kwestionariusze. Badanie kierowane było za pośrednictwem organizacji polonijnych, polskich parafii oraz poprzez osoby prywatne do kanadyjskiej młodzieży polskiego pochodzenia, która ma od 11 do 35 lat (dolna granica wyznaczona jest przez okresy zaproponowane na gruncie psychologii rozwojowej¹³; górna natomiast jest inspirowana dokumentami unijnymi oraz badaniami Centrum Badania Opinii Społecznej¹⁴).

Otrzymane dane empiryczne pokazują, że respondenci częściej wybierali polskojęzyczny kwestionariusz ankiety (62,0% do 38,0%). Do badania przystąpiło też więcej kobiet niż mężczyzn (64,5% do 35,3%). Większość respondentów nie zadeklarowała również dotychczasowych powiązań z Fundacją im. Władysława Reymonta (53,3% do 46,7%). Płeć, wersja językowa kwestionariusza ankiety oraz współpraca z organizacją imienia Noblisty to zarazem zmienne niezależne, które posłużą do zróżnicowania odpowiedzi osób badanych.

Fundacja im. Władysława Reymonta przywołana w tytule niniejszego artykułu jest jedną spośród 485 organizacji polonijnych, które funkcjonują w Kanadzie oraz jedną spośród 7 414, które działają na całym świecie¹⁵. Początków jej powstania można szukać już w 1969 roku, ale oficjalna data jej założenia to 17 września 1970 roku. Organizacja powstała w Toronto i została powołana do życia przez Związek Polaków w Kanadzie (ZPwK), natomiast obecnie swoją główną siedzibę ma w Hamilton i od 2011 roku działa jako instytucja niezależna od ZPwK¹⁶. Na czele organizacji każdorazowo stoi jej prezes, który zastępowany jest przez wiceprezesa. Członkowie Fundacji tworzą też Zarząd Kuratorów, spośród których wyłaniane są komitety (grupy robocze). Głównym celem

¹³ Np.: B. Harwas-Napierała, J. Trempała, *Psychologia rozwoju człowieka*, t. 2, red. B. Harwas-Napierała, J. Trempała, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000; *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2011*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2011, s. 529.

¹⁴ Np.: B. Perovic, *Defining Youth in Contemporary National Legal and Policy Frameworks Across Europe*, <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261653/Analytical+paper+Youth+Age+Bojana+Perovic+4.4.16.pdf/eb59c5e2-45d8-4e70-b672-f8de0a5ca08c> (dostęp: 23.11.2021); B. Wciórka, *Między młodością a starością. Komunikat z dwusetnego badania aktualnych problemów kraju*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2007, s. 2.

¹⁵ GUS, *Baza organizacji oraz instytucji polskich i polonijnych za granicą*, www.stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/polonia-i-polacy-w-swiecie/baza-organizacji-i-instytucji-polskich-i-polonijnych-za-granica,2,3.html (dostęp: 11.01.2021).

¹⁶ A. Jurczak, *Fundacja im. Władysława Reymonta. Pięćdziesiąt lat pracy dla Polonii w Kanadzie. Z myślą o rodakach w kraju (17 września 1970 – 17 września 2020)*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2022, s. 21–100.

działalności organizacji już od samego początku było wspieranie polskiej grupy etnicznej zamieszkującej w Kraju Klonowego Liścia, poprzez tworzenie ośrodków szkoleniowych i edukacyjnych, prowadzenie programów stypendialnych oraz współpracę z dotychczas istniejącymi i nowymi instytucjami o podobnym profilu. Fundacja im. Władysława Reymonta przez ponad pięćdziesiąt lat swojego funkcjonowania wspomaga więc Polaków w Kanadzie poprzez działania związane z kwestiami kulturalnymi i oświatowymi. Obecnie osiowymi inicjatywami tej instytucji są administrowanie programami stypendialnymi oraz koordynowanie konkursu recytatorskiego. Organizacja prowadzi także działalność wydawniczą, podejmuje inicjatywy mające na celu upowszechnianie wiedzy o jej patronie i innych sławnych Polakach; współpracuje przy tym z wieloma instytucjami, uniwersytetami i szkołami wyższymi.

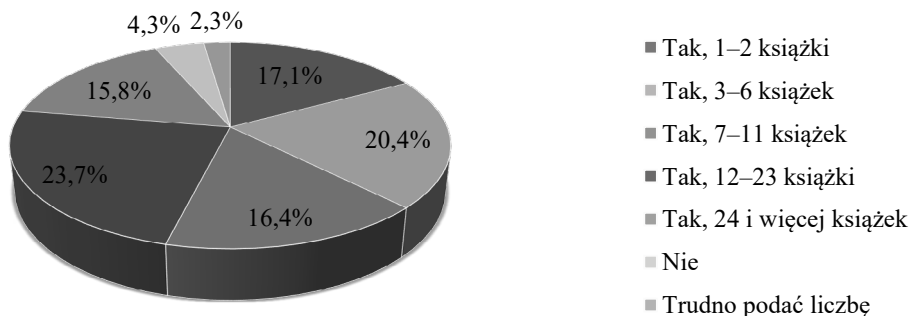
Fundacja im. Władysława Reymonta zorganizowała dotychczas 52 Konkursy Recytatorskie im. Marii i Czesława Sadowskich, w których łącznie wzięło udział ponad 19 tysięcy osób. Coroczna inicjatywa koordynowana jest przez specjalnie w tym celu powołany Komitet Konkursu Recytatorskiego, do którego należą kuratorzy, członkowie i sympatycy organizacji, którzy pracują *pro bono*. Każdy konkurs recytatorski stanowi święto mowy polskiej, jest okazją do przypomnienia sobie (a niekiedy dla młodych ludzi do poznania) sylwetek polskich twórców, wysłuchania fragmentów ich utworów oraz spotkania się w gronie Polonii z Kanady, a także od kilku lat, Polaków znaną z Wisły, którzy w ramach współpracy z bliźniaczą Fundacją im. Władysława Stanisława Reymonta z Lipiec Reymontowskich odwiedzają Kanadę z laureatami swojego konkursu recytatorskiego (laureaci z Kanady odwiedzają również Polaków w kraju).

Drugim ważnym działaniem Fundacji jest administrowanie programami stypendialnymi. Organizacja posiada 53 fundusze stypendialne, w ramach których przyznała blisko półtora tysiąca stypendiów dla młodych ludzi. Wsparła ich również dzięki tzw. zapomogom. Fundusze stypendialne organizacji Reymontowskiej pochodzą głównie z donacji indywidualnych (w tym również zapisów testamentowych). Pozyskane w ten sposób środki tworzą tzw. kapitał żelazny. Natomiast wypracowane od niego odsetki przeznaczane są na rzecz stypendystów. Fundacja wspiera również Polaków w kraju poprzez stypendia fundowane. Ich wręczenie często jest okazją do spotkania stypendystów z darczyńcami. Jest to również swoiste święto Polonii w mozaice kanadyjskiej wielokulturowości. Archiwum fundacyjne zawiera też wiele podziękowań pisanych w języku polskim za przyznane stypendia (co wcale nie jest oczywiste, jako że młodzi ludzie w Kanadzie, również ci polskiego pochodzenia, na co dzień posługują się głównie językiem angielskim).

Analiza danych empirycznych

Pierwsze pytanie, które dotyczyło inkorporowanej formy kapitału kulturowego i które zostanie poddane analizie socjologicznej, związane jest z czytelnictwem. Brzmiało ono: „Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy czytałeś/czytałaś, w całości lub fragmentcie, albo przeglądałeś/przeglądałaś jakieś książki (nie podręczniki szkolne)? Chodzi również o książki w formie online”. Pytanie to miało formę zamkniętą i jego celem było uzyskanie informacji na temat czytelnictwa osób badanych. Respondenci mogli wybrać jedną odpowiedź spośród: tak, 1–2 książki; tak, 3–6 książek; tak, 7–11 książek; tak, 12–23 książki; tak, 24 i więcej; nie lub trudno podać liczbę. Otrzymane w badaniu socjologicznym dane pozwalają stwierdzić, że odpowiadający najczęściej wskazywali przedział 12–23 książki (23,7%) oraz 3–6 książek (20,4%). Nie są to więc kategorie ani najmniejsze, ani największe, a raczej te oscylujące wokół średnich. Najrzadziej natomiast wybierana była kategoria trudno podać liczbę (2,3%) oraz nie (4,3%). Szczegółowe dane empiryczne przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Czytelnictwo respondentów

Otrzymane w badaniu socjologicznym odpowiedzi zostały zróżnicowane przez zmienne niezależne, dzięki którym można dokładnie przedstawić wyniki badań empirycznych. Osoby, które wypełniły kwestionariusz ankiety w wersji polskojęzycznej, częściej niż te, które skorzystały z wersji anglojęzycznej, deklarują sięgnięcie po książkę w ciągu ostatniego roku (95,2% do 90,5%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,448). Deklarację taką częściej składają też badani, którzy korzystali ze stypendium Fundacji im. Władysława Reymonta (96,5% do 90,7%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,492).

Dane te pokazują więc, że respondenci w ciągu ostatniego roku w większości przeczytali w całości lub we fragmencie jakąś książkę. Badani częściej sięgali też po więcej publikacji. W tym kontekście wyższy kapitał kulturowy w formie inkorporowanej posiadają osoby, które skorzystały z polskojęzycznego kwe-

stonariusza ankiety, a także te, które były beneficjentami stypendium Fundacji im. Władysława Reymonta. Okazuje się więc, że znajomość języka ojczystego, a także współpraca z wymienioną organizacją polonijną przyczyniają się do kumulowania zasobów kapitału kulturowego.

Drugie pytanie dotyczyło znaczenia Fundacji im. Władysława Reymonta w kontekście pielęgnowania polskich tradycji narodowych. Miało ono formę otwartą: „Czy, według Ciebie, Fundacja im. Wł. Reymonta, kultywuje lub pomaga w kultywowaniu jakichś polskich tradycji narodowych? Jeśli tak, napisz, jakie są to tradycje”. Dzięki takiemu charakterowi pytania, osoby badane mogły szerzej przedstawić swój punkt widzenia. Po dokonaniu kategoryzacji odpowiedzi respondentów okazało się, że ponad połowa z nich dostrzega wkład Fundacji im. Władysława Reymonta w podtrzymywanie polskości (67,5%), co szósty badany odpowiedział, że nie wie (15,2%), co dwunasty nie widzi takiego związku (8,3%), natomiast co piętnasty zadeklarował, że nie zna tej organizacji, a niektórzy napisali „trudno powiedzieć” (2,1%). Wśród otrzymanych odpowiedzi przeważają więc te, które wskazują na znaczenie działalności Fundacji im. Władysława Reymonta w procesie kultywowania polskich tradycji narodowych.

Dla zobrazowania owego związku warto zacytować wybrane odpowiedzi respondentów. Pozwalają one pogłębić i uzasadnić ich punkt widzenia. Badani, którzy dostrzegli omawiany związek, pisali np. tak: „Fundacja rozwinęła w naszej rodzinie większe umiłowanie do poezji, wierszy i literatury polskiej wogóle” (A04); „Tak, pomaga ogólnie w poczuciu polskiej społeczności, i tworzy polskie relacje” (A99)¹⁷. Ankietowani zwracali więc uwagę na znaczenie Fundacji w kontekście m.in. pielęgnowania polskiej mowy, wartości narodowych oraz upamiętniania ważnych świąt państwowych i rocznic.

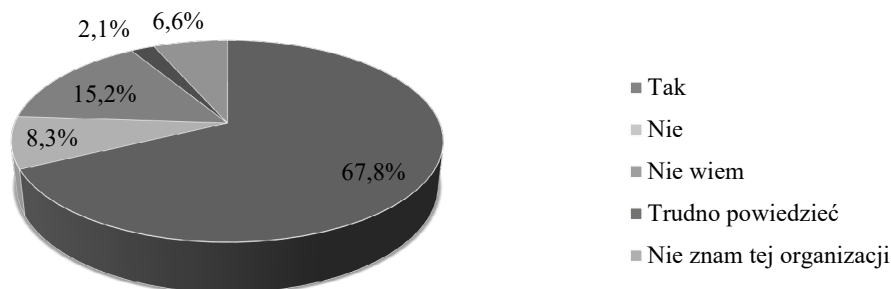
Natomiast osoby, które nie dostrzegają omawianego związku, uzasadniały to m.in. w taki sposób: „Nie myślę że oni mają coś w tym wspólnego” (A114); „Nie w moim domu” (A215). Odpowiedzi te często nie zawierały uzasadnienia i nie były aż tak rozbudowane, jak w przypadku tych, w których ankietowani dostrzegli związek pomiędzy działalnością organizacji a kultywowaniem polskich tradycji narodowych.

Badani, których odpowiedzi zostały zakwalifikowane jako „nie wiem”, pisali np. tak: „Nie mogę powiedzieć” (A147); „Nie jestem pewien” (A192). Tutaj także brakowało rozwinięcia, a tym samym uzasadnienia wypowiedzi. Również ankietowani, według których trudno powiedzieć co do znaczenia organizacji imienia Noblisty w procesie kultywowania polskich tradycji narodowych, nie rozwijali swoich wypowiedzi. Pisali np.: „ciężko powiedzieć” (A80); „Niełatwo powiedzieć” (A252). Podobnie w przypadku ankietowanych, których odpowiedzi

¹⁷ W tych i w kolejnych przywołanych w artykule wypowiedziach respondentów zachowano oryginalną pisownię.

zostały zakwalifikowane jako „Nie znam tej organizacji”. W większości pojawiały się tam krótkie stwierdzenia, np.: „Nie znam Fundacji” (A117); „Nie wiem nic o tej fundacji” (A188). Szczegółowe dane empiryczne otrzymane w badaniu socjologicznym przedstawiono na wykresie 2.

Wykres 2. Działalność Fundacji im. Władysława Reymonta a kultywowanie lub pomaganie w kultywowaniu polskich tradycji narodowych

Zmienną niezależną, która w sposób istotny statycznie zróżnicowała otrzymane dane empiryczne, jest język kwestionariusza ankiety, który wybrali badani. Ci, którzy skorzystali z narzędzia polskojęzycznego, częściej niż ci, którzy wybrali ankietę po angielsku, dostrzegają wkład Fundacji im. Władysława Reymonta w kultywowanie polskich tradycji narodowych (80,1% do 45,6%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,364). Także beneficjenci programów stypendialnych organizacji częściej zauważają znaczenie tej instytucji w kontekście pielęgnowania polskich zwyczajów (90,8% do 45,9%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,491).

Badani migranci, którzy skorzystali z polskojęzycznego kwestionariusza ankiety oraz ci, którzy współpracowali z Fundacją im. Władysława Reymonta, częściej niż pozostali wskazują więc na związek organizacji imienia Noblisty z kultywowaniem lub pomocą w kultywowaniu polskich tradycji narodowych. W tym kontekście dość dużą różnicę dostrzec można zwłaszcza w przypadku języka kwestionariusza ankiety oraz współpracy z Fundacją. Zaznaczyć należy, że są to kategorie niejako ze sobą powiązane, ponieważ samo posiadanie relacji z tą organizacją polonijną oraz znajomość języka polskiego w pewien sposób warunkują się wzajemnie. Szczególne znaczenie instytucji takich jak wspomniana organizacja Reymontowska w procesie kultywowania polskich tradycji narodowych podkreśla m.in. Edward Sołtys, który zauważa, że „powojenna fala polskich emigrantów politycznych zbudowała bazę instytucjonalną polskiej kultury w Kanadzie: fundacje i instytuty. Okrzepły niektóre z dawnych organizacji i powstało szereg nowych. Kultura przestała być zjawiskiem efemerycznym.

Stała się zjawiskiem stale obecnym w życiu polonijnym¹⁸. Fakt ten związany jest ze zmianami w obrębie polskiej migracji do Kanady. Jak podkreślają Henry Radecki i Benedykt Heydenkorn, w okresie bezpośrednio poprzedzającym wojnę i zaraz po niej w Kanadzie pojawili się polscy artyści, którzy dokładali starań do pielęgnowania polskiej kultury i tradycji za Oceanem¹⁹. Wydaje się, że w nurt ten wpisuje się również działalność Fundacji im. Władysława Reymonta i jej ponad pięćdziesięcioletnia historia, która w sposób namacalny ukazuje sposoby propagowania polskiego dziedzictwa w mozaice kanadyjskiej wielokulturowości.

Dwa następne pytania poddane analizie dotyczyły zobiektywizowanej formy kapitału kulturowego. Pierwsze z nich brzmiało: „Czy, według Ciebie, Fundacja im. Wł. Reymonta przyczynia się, czy też nie, do budowania pamięci o Polsce i kształtowania tożsamości narodowej poprzez gromadzenie pamiątek i rzeczy związanych z Polską? Jeśli tak, napisz proszę, w jaki sposób to robi”. Pytanie miało formę otwartą, aby umożliwić respondentom rozwinięcie ich wypowiedzi. Otrzymane w ten sposób dane zostały poddane kategoryzacji, po czym okazało się, że ponad połowa badanych uważa, że działalność organizacji imienia Noblisty przyczynia się do budowania pamięci o Polsce i kształtowania tożsamości narodowej poprzez gromadzenie pamiątek i rzeczy związanych z krajem (61,6%), co czwarty respondent nie wie, czy tak rzeczywiście jest (21,1%), co jedenasty zadeklarował, że nie zna tej organizacji (8,8%), natomiast co siedemnasty nie uważa, żeby Fundacja wspierała budowanie pamięci o kraju i kształtowanie tożsamości narodowej (5,8%), a niektórzy wskazali na odpowiedź „trudno powiedzieć” (2,7%).

Osoby, które zauważyły związek pomiędzy działalnością Fundacji im. Władysława Reymonta a budowaniem pamięci o Polsce i kształtowaniem tożsamości narodowej, pisały np. w ten sposób: „Mogę powiedzieć, że dla młodego pokolenia urodzonego poza granicami Polski, Fundacja robi ogromnie dobra robotę organizując konkursy recytatorskie, które obejmują prawie wszystkie polonijne szkoły w Kanadzie. Jest to namacalny dowód i przykład dla młodych – polskiej tradycji, przynależności i możliwości utożsamienia się z krajem swoich rodziców” (A04); „Teoretycznie tak bo przechowuje pewne materiały dotyczące polski” (A43). Badani zwracali więc uwagę na działania, które związane są z rzeczami materialnymi (np. przechowywanie książek), jak też inicjatywy, które przyczyniają się do wychowania w duchu ważnych, narodowych wartości.

Respondenci, którzy są przekonani co do tego, że Fundacja im. Władysława Reymonta wspiera budowanie pamięci o Polsce i kształtowanie tożsamości narodowej, w zdecydowanej większości nie uzasadniali swojej wypowiedzi. Pisali np.: „Nie wiem” (A86); „Nie jestem pewien” (A192). Ich odpowiedzi nie

¹⁸ E. Sołtys, *Wprowadzenie*, w: *Kronika pięćdziesięciu lat. Życie kulturalne polskiej emigracji w Kanadzie*, red. J. Jurkszus-Tomaszewska, Kanadyjsko-Polski Instytut Badawczy, Toronto 1995, s. 10.

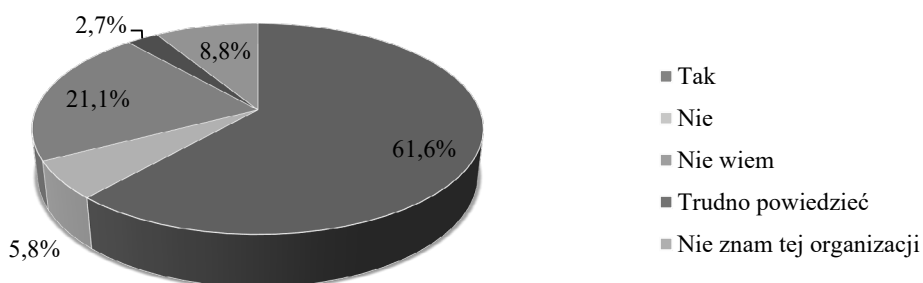
¹⁹ H. Radecki, B. Heydenkorn, *A Member of a Distinguished Family. The Polish Group in Canada*, McClelland and Stewart, Ottawa 1976.

były rozbudowane. Podobnie w przypadku osób, które uznały, że nie znają organizacji imienia Noblisty. Badani ci pisali np.: „Nie znam tej fundacji” (A118); „Nie wiem czy robi bo pierwsze słyszę” (A188).

Respondenci, którzy nie dostrzegają związku pomiędzy działalnością Fundacji im. Reymonta a budowaniem pamięci o Polsce i kształtowaniem tożsamości narodowej także w większości nie rozbudowywali swoich wypowiedzi: „Ja nie myślę że oni tego robią” (A114); „Nie” (A128). W ten sposób niestety nie udało się pogłębić opinii osób badanych.

Ankietowani, którzy uznali, że trudno powiedzieć co do wpływu Fundacji im. Władysława Reymonta na budowanie pamięci o Polsce i kształtowanie tożsamości narodowej, pisali np. tak: „Trudno powiedzieć” (A16); „Nie sędzę, że w moim regionie zbierają pamiątki” (A258). Szczegółowe dane empiryczne uzyskane w badaniu socjologicznym przedstawia wykres 3.

Wykres 3. Działalność Fundacji im. Władysława Reymonta a budowanie pamięci o Polsce i kształtowanie tożsamości narodowej poprzez gromadzenie pamiątek i rzeczy związanych z krajem

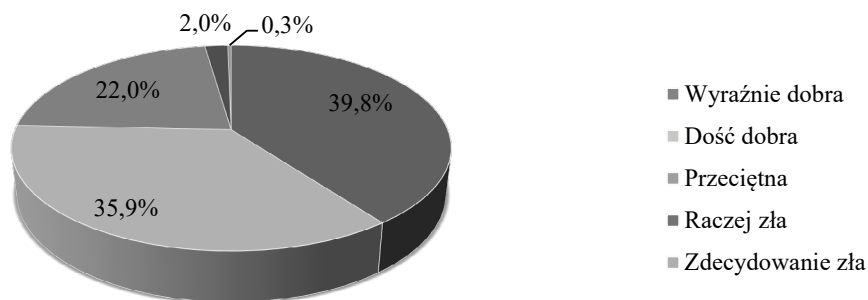
Respondenci, którzy współpracowali z Fundacją im. Władysława Reymonta częściej niż ci, którzy nie podejmowali z nią współpracy, wskazywali na znaczenie tej organizacji w kontekście budowania pamięci o Polsce i kształtowania tożsamości narodowej poprzez gromadzenie pamiątek i rzeczy związanych z krajem (61,6% do 5,8%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,544). Do tej opinii częściej przychylają się także ankietowani, którzy skorzystali z polskojęzycznej wersji kwestionariusza ankiety (77,6% do 35,1%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,473).

Szczególne znaczenie organizacji Reymontowskiej przypisują więc osoby, które miały już wcześniej kontakt z tą instytucją i zapewne – przynajmniej częściowo – znają specyfikę jej działania. Na korelację tę częściej wskazują również badani, którzy skorzystali z kwestionariusza ankiety w wersji polskojęzycznej. Znajomość tego języka jako swoistego kodu kulturowego niejako ułatwia identyfikację w środowisku polonijnym, które zbiera pamiątki i rzeczy związane z Polską. Warto dodać, że na przestrzeni lat, a zwłaszcza na początku

polskiej migracji do Kanady, szczególnie ważną instytucją w kontekście gromadzenia pamiątek ojczystych pełnił również kościół katolicki. Zwraca na to uwagę m.in. J. Plewko, która przypisuje mu znaczenie historiotwórcze, właśnie poprzez archiwizację różnego rodzaju rzeczy związanych z krajem²⁰. To także przy kościele powstawały pierwsze ośrodki polonijne, a także grupy jednoczące polskich migrantów. I chociaż organizacja im. Władysława Reymonta nie jest instytucją kościelną, to jednak działa w harmonii z nim i często współpracuje w zakresie budowania pamięci o Polsce i kształtowania tożsamości narodowej, również poprzez gromadzenie pamiątek i rzeczy związanych z krajem.

Kolejne pytanie związane ze zobiektywizowaną formą kapitału kulturowego dotyczyło kwestii ekonomicznych. Posiadanie dóbr materialnych może stanowić wyznacznik określonego statusu społecznego, jak też może być środkiem do pomnażania oraz nabywania nowych form kapitału. Dlatego też osobom badanym zadano pytanie: „Jak oceniasz najogólniej sytuację materialną swojej rodziny?”. Ankietowani mogli wybrać jedną spośród pięciu odpowiedzi: wyraźnie dobra, dość dobra, przeciętna, raczej zła, zdecydowanie zła. Uzyskane w badaniu socjologicznym dane pozwalają stwierdzić, że respondenci oceniają swoją sytuację kolejno jako: wyraźnie dobrą (39,8%), dobrą (35,9%), przeciętną (22,0%), raczej złą (2,0%) i zdecydowanie złą (0,3%). Szczegółowe dane empiryczne przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Sytuacja materialna rodziny respondentów

Odpowiedzi badanych zostały zróżnicowane przez zmienne niezależne, pozwalające dokładnie przedstawić wyniki badań empirycznych. Osoby korzystające z polskojęzycznej wersji kwestionariusza ankiety częściej niż te, które zdecydowały się na kwestionariusz angielskojęzyczny, pozytywnie oceniają swoją obecną sytuację materialną (52,7% do 19,0%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,419).

²⁰ Zob. J. Plewko, *Duszpasterstwo Polonii w procesie jej integracji ze społeczeństwem kanadyjskim (1875–1988)*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1995.

Częściej w ten sposób oceniają ją również respondenci, którzy współpracowali z Fundacją im. Władysława Reymonta (55,7% do 24,1%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,427).

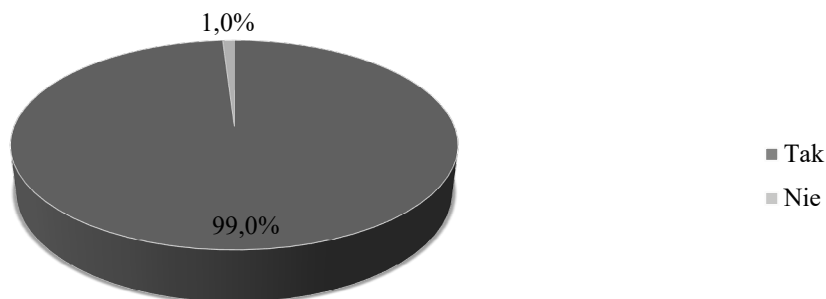
Badana młodzież polonijna w większości pozytywnie określa więc swoją obecną sytuację materialną. Ciekawym jest fakt, że częściej mówią o tym osoby, które wybrały polskojęzyczny kwestionariusz ankiety oraz te, które miały już kontakt z Fundacją. Być może są one bardziej zaznajomione z sytuacją w Polsce, którą pamiętają ich rodzice, dziadkowie czy pradiadkowie, ponieważ młodzież ta stanowi zazwyczaj drugie lub trzecie pokolenie, które wychowuje się w Kanadzie i odnosi je do ich obecnej – w większości lepszej niż emigrantów post-solidarnościowych – sytuacji materialnej. Potwierdzają to m.in. badania Anny Reczyńskiej, która podkreśla, że migranci przybywający do Kanady w pierwszych falach migracyjnych to w większości osoby bardzo słabo wykształcone, które wykonywały zazwyczaj wyłącznie ciężką pracę fizyczną i którym trudno było o asymilację ze środowiskiem lokalnym²¹. Dopiero po II wojnie światowej z Oceanem pojawili się lepiej wykształceni Polacy, którzy odegrali ważną rolę w rozwoju kraju i którzy mieli wyraźnie lepszą sytuację ekonomiczną.

Kolejne dwa pytania poddane analizie socjologicznej dotyczą zinstytucjonalizowanej formy kapitału kulturowego. Podobnie jak forma zobiiektywizowana, jest ona bardzo łatwa do udowodnienia poprzez okazanie odpowiednich dokumentów potwierdzających np. zdobyte wykształcenie, posiadane kompetencje czy udział w określonych inicjatywach. Badając tę formę kapitału, respondentom zostało zadane pytanie: „Czy znasz na tyle jakiś język obcy, aby móc się nim porozumieć? Jeśli tak, napisz, jakimi językami obcymi posługujesz się w stopniu komunikatywnym”. Uzyskane w badaniu socjologicznym dane pozwalają stwierdzić, że ankietowani w zdecydowanej większości posługują się językiem (językami) obcymi (99,0%). Ci, którzy nie deklarują ich znajomości, stanowią zdecydowaną mniejszość (1,0%). Warto przy tym zauważyć, że najczęściej wskazywanym językiem obcym był język angielski (73,4%), zaraz później język polski (70,4%), język francuski (26,0%), język hiszpański (13,2%), włoski (4,9%), język rosyjski (2,3%), język niemiecki (1,3%) oraz inne (1,6%). Szczegółowe dane empiryczne znajdują się na wykresach 5 i 6.

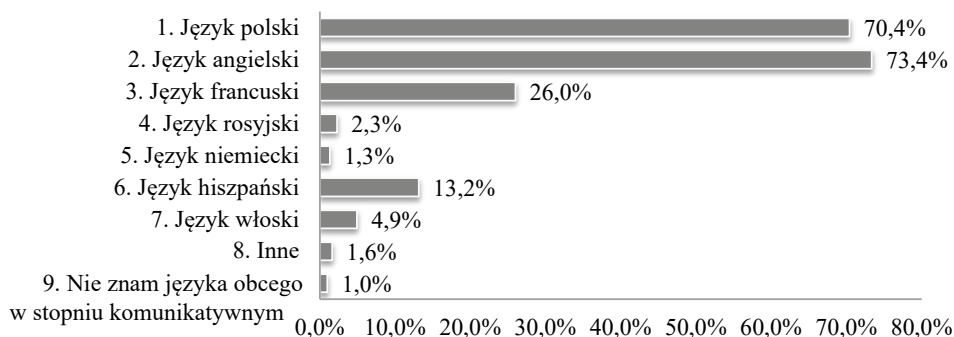
Przeprowadzone testy statystyczne pozwalają stwierdzić, że osoby, które skorzystały z kwestionariusza ankiety w wersji angielskojęzycznej, częściej niż te, które wybierały polską wersję językową, deklarowały znajomość języka polskiego jako obcego (85,3% do 61,2%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,257). Natomiast respondenci, którzy zdecydowali się na ankietę polskojęzyczną, częściej wskazywali też na znajomość języka angielskiego jako obcego (89,9% do 46,4%,

²¹ Zob. A. Reczyńska, *Polonia kanadyjska*, w: *Polacy w Kanadzie. Słownik biograficzny. Kto jest kim w Polsce kanadyjskiej 2006*, red. J. Kozak, T. Piwowarek, Biogram Publishing, Missisagua 2006, s. 11–49.

Wykres 5. Komunikatywna znajomość języków obcych

Wykres 6. Języki obce, którymi badani posługują się w stopniu komunikatywnym

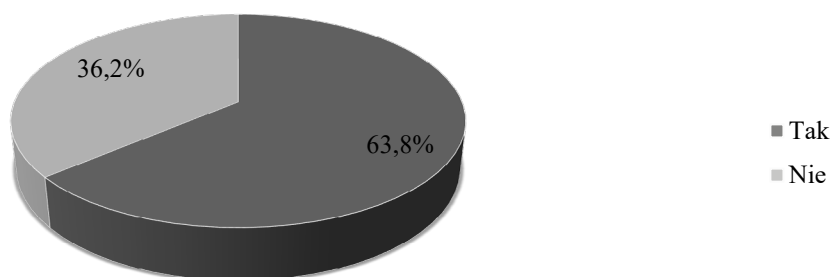
$p = 0,0001$, V Kramera = 0,476). Częściej deklarowały ją również kobiety (79,1% do 63,0%; $p = 0,002$, V Kramera = 0,174) oraz osoby, które współpracowały już wcześniej z Fundacją im. Władysława Reymonta (88,7% do 59,9%; $p = 0,001$, V Kramera = 0,326). Badani, którzy wskazali na komunikatywną znajomość języka francuskiego jako obcego, częściej korzystali z angielskojęzycznego kwestionariusza ankiety (34,5% do 20,7%; $p = 0,008$, V Kramera = 0,152). Częściej też nie współpracowali do tej pory z Fundacją imienia Noblisty (35,2% do 15,5%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,224). Na znajomość języka rosyjskiego w stopniu komunikatywnym częściej wskazywały kobiety niż mężczyźni (3,6% do 0,0%, $p = 0,047$, V Kramera = 0,114) oraz osoby korzystające z narzędzia w polskojęzycznej wersji językowej (3,7% do 0,0%; $p = 0,036$, V Kramera = 0,121). Znajomość języka hiszpańskiego w stopniu komunikatywnym jako obcego częściej deklarowały kobiety niż mężczyźni (16,3% do 7,4%; $p = 0,028$, V Kramera = 0,126) oraz osoby, które skorzystały z polskojęzycznego kwestionariusza ankiety (18,1% do 5,2%; $p = 0,001$, V Kramera = 0,186). Znajomość innych języków częściej natomiast deklarowały osoby, które nie współpracowały dotąd

z Fundacją im. Władysława Reymonta (3,1% do 0,0%; $p = 0,121$, V Kramera = 0,035). Z kolei na brak znajomości języka obcego w stopniu komunikatywnym częściej wskazywali mężczyźni (2,8% do 0,0%; $p = 0,019$, V Kramera = 0,134).

Osoby badane w zdecydowanej większości deklarują więc znajomość przynajmniej jednego języka obcego w stopniu komunikatywnym. Bez wątplenia sprzyja temu funkcjonowanie w środowisku wielokulturowym, jakim już od początków swojej państwowości była Kanada. Co interesujące, największy odsetek badanych za język obcy uznało angielski i polski. Warto byłoby w tym miejscu doprecyzować, kim czują się respondenci – Polakami, Kanadyjczykami, Kanadyjczykami polskiego pochodzenia? Udzielenie odpowiedzi na to pytanie wymagałoby pogłębionych badań i analiz, dlatego już na początku wskazane zostało, że niniejszy tekst jedynie sygnalizuje problem, który należałoby zgłębić poprzez przeprowadzenie kolejnych badań. Na podstawie wykonanych testów statystycznych wiadomo jednak, że osoby, które skorzystały z narzędzia angielskojęzycznego, częściej deklarowały znajomość języka polskiego i francuskiego jako obcego. Natomiast ci, którzy wybrali polską wersję językową, częściej deklarowali komunikatywną znajomość języka angielskiego, rosyjskiego i hiszpańskiego.

Kolejne pytanie zadane osobom badanym dotyczyło udziału w konkursie recytatorskim Fundacji im. Władysława Reymonta. Inicjatywa ta jest świętem mowy polskiej w Kanadzie i skupia wiele osób ze środowiska polonijnego i nie tylko. Pytanie, które w tym kontekście pojawiło się w kwestionariuszu ankiety, brzmiało: „Czy kiedykolwiek brałeś udział w Konkursie Recytatorskim organizowanym przez Fundację im. Wł. Reymonta jeden raz?”. Osoby ankietowane miały udzielić swojej odpowiedzi, wybierając „tak” lub „nie”. Większość badanych potwierdziła udział w konkursie recytatorskim (63,8%), natomiast co trzeci respondent zadeklarował, że nie brał w nim udziału (36,2%). Szczegółowe dane empiryczne znajdują się na wykresie 7.

Wykres 7. Udział badanych w Konkursie Recytatorskim

W konkursie recytatorskim częściej uczestniczyły kobiety (74,0% do 45,4%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,285), a także osoby, które wybrały polskojęzyczny kwestionariusz ankiety (81,4% do 35,3%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,465) i współpracowały z Fundacją im. Władysława Reymonta (95,1% do 36,4%; $p = 0,0001$, V Kramera = 0,609).

Badani migranci uczestniczą więc w inicjatywach, których celem jest wzmocnienie umiejętności posługiwania się językiem polskim oraz integracja środowiska polonijnego w Kanadzie. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że część uczestników tej inicjatywy przygotowuje się do eliminacji konkursowych nie w szkole polonijnej, ale w domu, przy wsparciu rodziców i bliskich. Co znamienne, osoby, które wybrały polskojęzyczny kwestionariusz ankiety, częściej uczestniczą też we współzawodnictwie organizowanym przez Fundację im. Władysława Reymonta. Potwierdza to szczególne znaczenie języka ojczystego wśród badanych.

Wnioski

Przedstawione analizy socjologiczne pozwalają stwierdzić, że osoby, które wybrały polskojęzyczny kwestionariusz ankiety, posiadają wyższy kapitał kulturowy, niż te, które skorzystały z kwestionariusza anglojęzycznego. Znajomość języka ojczystego wpływa więc na kumulowanie zasobów wspomnianego kapitału. Zależność ta widoczna jest w wyższym poziomie posiadanego przez nich owego zasobu w formie inkorporowanej, zobiektywizowanej oraz zinstytucjonalizowanej. Uwzględniając system szkolnictwa kanadyjskiego, gdzie obowiązkowa edukacja prowadzona jest w zazwyczaj w języku angielskim i odbywa się w środowisku wielokulturowym, posługiwanie się językiem polskim wcale nie jest oczywistością.

Znajomość tego języka wprowadza jego użytkowników w określony kontekst kulturowy. Chociaż badania pokazują, że zwłaszcza dla drugiego i trzeciego pokolenia migrantów najistotniejszym przejawem zachowywania polskiej tożsamości etnicznej jest poszanowanie określonych tradycji i zwyczajów²², to należy zauważyć, że często dzieje się to właśnie za pośrednictwem owego języka, który sprzyja takim praktykom. Jest on elementem kultury, który jednak nie zawsze stanowi determinujący faktor w tym zakresie. Stąd też konieczność uwzględnienia szerszej, etnokulturowej perspektywy, a także prowadzenia dodatkowych badań. Jak zauważa Joanna Lustanski, „obydwa pokolenia polskich

²² Zob. np. J. Lustanski, *The Polish Minority Group in Canada and Its Hierarchy of Core Values*, „Linguistica Atlantica” 2008, no. 29, s. 1–23; J. Lustanski, *Polish Canadians and Polish Immigrants in Canada: Self-Identity and Language Attitude*, „International Journal of the Sociology of Language” 2009, no. 199.

imigrantów w Kanadzie wskazują poszanowanie polskich tradycji i zwyczajów jako najbardziej podstawowy przejaw polskiej tożsamości etnicznej, sytuując wartość języka polskiego (mówienie po polsku i nauczanie dzieci polskie) na drugim i trzecim miejscu²³. Autorka zwraca więc uwagę na znaczenie języka polskiego, jednak ważniejszą rolę w kontekście kultywowania polskości przypisuje poszanowaniu rodzimych tradycji i zwyczajów²⁴. Zauważyć należy, że język nierzadko jest jednak z nimi bezpośrednio powiązany, co widać na podstawie przedstawionych tutaj socjologicznych danych empirycznych.

Trzeba również podkreślić, że używanie języka ojczystego związane jest z praktykowaniem określonych nawyków, które przekładają się na umiejętność stosowania oraz odczytywania konkretnych kodów kulturowych. Widać to na podstawie częstszego sięgania po książkę w ciągu ostatniego roku, a także przekonania co do znaczenia działalności Fundacji im. Władysława Reymonta w kultywowaniu lub pomaganiu w kultywowaniu polskich tradycji narodowych. Ponadto, posługiwanie się językiem polskim wpływa na wysokość posiadanych zasobów ekonomicznych oraz przedmiotów związanych z krajem ojczystym. To respondenci, którzy wybrali polskojęzyczny kwestionariusz ankiety, częściej i lepiej oceniają swoją obecną sytuację ekonomiczną oraz częściej przekonani są co do tego, że działalność organizacji imienia Noblisty przekłada się na budowanie pamięci o Polsce i kształtowanie tożsamości narodowej poprzez gromadzenie pamiątek i rzeczy związanych z krajem. Widać też zależność pomiędzy znajomością języka polskiego a posiadaniem wyższych kompetencji i poziomem partycypacji społecznej. Przekłada się to na częściej deklarowaną znajomość języków obcych oraz udział osób badanych w konkursie recytatorskim organizowanym przez Fundację im. Władysława Reymonta. Język związany jest więc z wysokością posiadanych przez młodzież zasobów kapitału kulturowego w formie inkorporowanej, zobiektywizowanej i zinstytucjonalizowanej.

Bibliografia

- Adamczyk M., *Wprowadzenie do teorii kapitału społecznego*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013.
- Bourdieu P., Passeron J.C., *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*, tłum. E. Neyman, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990.
- Bourdieu P., *The Forms of Capital*, w: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, ed. J.G. Richardson, Greenwood Press, New York 1986, s. 248–249.
- Bourdieu P., Wacquant L.J.D., *Zaproszenie do socjologii refleksyjnej*, tłum. A. Sawisz, Oficyna Naukowa, Warszawa 2001.
- Dobrowolska B., *Język jako narzędzie socjalizacji w wielokulturowej szkole. Teoretyczne i praktyczne paradygmaty*, „Języki obce w szkole” 2022, nr 4, s. 29–37.

²³ Tamże, s. 58.

²⁴ Tamże.

- Doświadczenie rozwoju w życiu polskich migrantów w Wielkiej Brytanii*, red. J. Plewko, W. Szymczak, T. Adamczyk, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2018.
- GUS, *Baza organizacji oraz instytucji polskich i polonijnych za granicą*, www.stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/polonia-i-polacy-w-swiecie/baza-organizacji-i-instytucji-polskich-i-polonijnych-za-granica,2,3.html (dostęp: 11.01.2021).
- Harwas-Napierała B., Trempała J., *Psychologia rozwoju człowieka*, t. 2, red. B. Harwas-Napierała, J. Trempała, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Jurczak A., *Fundacja im. Władysława Reymonta. Pięćdziesiąt lat pracy dla Polonii w Kanadzie. Z myślą o rodakach w kraju (17 września 1970 – 17 września 2020)*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2022.
- Lustanski J., *Polish Canadians and Polish Immigrants in Canada: Self-Identity and Language Attitude*, "International Journal of the Sociology of Language" 2009, no. 199, s. 39–61.
- Lustanski J., *The Polish Minority Group in Canada and Its Hierarchy of Core Values*, "Linguistica Atlantica" 2008, no. 29, s. 1–23.
- Mały Rocznik Statystyczny Polski 2011*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2011.
- Matuchniak-Krasuska A., *Zarys socjologii sztuki Pierre'a Bourdieu*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2010.
- Mikiewicz P., *Kapitał społeczny i edukacja*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.
- Perovic B., *Defining Youth in Contemporary National Legal and Policy Frameworks Across Europe*, <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261653/Analytical+paper+Youth+Age+Bojana+Perovic+4.4.16.pdf/eb59c5e2-45d8-4e70-b672-f8de0a5ca08c> (dostęp: 23.11.2021).
- Plewko J., *Duszpasterstwo Polonii w procesie jej integracji ze społeczeństwem kanadyjskim (1875–1988)*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1995.
- Radecki H., Heydenkorn B., *A Member of a Distinguished Family. The Polish Group in Canada*, McClelland and Stewart, Ottawa 1976.
- Reczyńska A., *Polonia kanadyjska*, w: *Polacy w Kanadzie. Słownik biograficzny. Kto jest kim w Polonii kanadyjskiej 2006*, red. J. Kozak, T. Piwowarek, Biogram Publishing, Missisagua 2006, s. 11–49.
- Sołtys E., *Wprowadzenie*, w: *Kronika pięćdziesięciu lat. Życie kulturalne polskiej emigracji w Kanadzie*, red. J. Jurkszus-Tomaszewska, Kanadyjsko-Polski Instytut Badawczy, Toronto 1995, s. 3–19.
- Szacka B., *Wprowadzenie do socjologii*, OFICYNA W-NAUKOWA, Warszawa 2008.
- Szompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2012.
- Świątkiewicz W., *Kapitał kulturowy a zagadnienie integracji społecznej*, w: *Ku integracji rozwoju człowieka i społeczeństwa*, red. A. Barska, T. Michalczyk, M.S. Szczepański, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001, s. 93–106.
- Świątkiewicz W., *Wokół socjologicznej koncepcji kapitału kulturowego*, w: *Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny*, red. M.S. Szczepański, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Tychy 2000, s. 25–36.
- Wacquant L., *Zwięzła genealogia i anatomia habitusu*, tłum. T. Warczok, „Praktyka teoretyczna” 2016, nr 21 (3), s. 163–173.
- Wciórka B., *Między młodością a starością. Komunikat z dwusetnego badania aktualnych problemów kraju*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2007.
- Wittgenstein L., *Traktat logiczno-filozoficzny*, tłum. B. Wolniewicz, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.